

VEREJNÝ OCHRANCA PRÁV: APELUJEM NA ZOHLADNENIE SITUÁCIE TEHOTNÝCH ŽIEN VO VÄZBE

Bratislava 05. marca 2025

Verejný ochranca práv v roku 2024 vybavoval podnet, v ktorom podávateľka namietala rozhodnutie krajského súdu o zamietnutí žiadosti o prepustenie jej dcéry z väzby. Podávateľka uviedla, že jej dcéra je v pokročilom štádiu tehotenstva a väzenské prostredie predstavuje pre ňu a jej dieťa riziko.

V súlade s Ústavou Slovenskej republiky a zákonom o verejnom ochrancovi práv, pôsobnosť verejného ochrancu práv sa nevzťahuje na rozhodovaciu právomoc súdov. Z tohto dôvodu nie je verejný ochranca práv oprávnený preskúmať ani nijakým spôsobom zasahovať do súdnych rozhodnutí, vrátane rozhodnutí o väzbe. Takýto postup by bol v rozpore s ústavou garantovanou nezávislosťou súdnictva.

„Uvedomujem si ale závažnosť situácie a nad rámec svojej pôsobnosti som informoval podávateľku o možnosti opakovane podať žiadosť o prepustenie z väzby, v zmysle ustanovenia § 79 ods. 3 Trestného poriadku. Zároveň bola podávateľke poskytnutá právna analýza v súvislosti s pobytom tehotných žien vo väzenských zariadeniach“ uvádza Róbert Dobrovodský, verejný ochranca práv.

Práva tehotných žien vo väzbe

Prepustenie ženy z dôvodu tehotenstva právna úprava umožňuje jedine u odsúdených žien vo výkone trestu odňatia slobody, nie u obvinených žien vo väzbe. Zákon o výkone väzby sa tehotenstvu venuje len okrajovo, a to otázke ubytovania a disciplinárneho trestu. Neupravuje však špecifické podmienky pre tehotné ženy. To vedie k rozdielnemu zaobchádzaniu, ktoré je prípustné len ak sleduje legitímny cieľ a je primerané.

„Hoci je ochrana spoločnosti legitímna, je nutné posudzovať aj primeranosť a nevyhnutnosť väzby u tehotných žien. Súdby by mali okrem verejného záujmu zohľadniť aj ich zraniteľné postavenie a dostupnosť adekvátnej starostlivosti v ústave. Právo na ňu spadá pod právo na rešpektovanie súkromného a rodinného

života (čl. 8 Európskeho dohovoru o ľudských právach)“ hovorí verejný ochranca práv.

Praktická pripravenosť ústavov na výkon väzby tehotných žien je sporná (napr. poschodové postele, presuny do nemocnice, nedostatok pohybu a stravy). Súd by mal tieto faktory zvážiť a väzbu tehotnej ženy považovať za krajné riešenie (ultima ratio), ak nie je možné zabezpečiť ochranu spoločnosti inak (napr. náramok, probačný dohľad).

Na rozdielne zaobchádzanie s obvinenými a odsúdenými poukázal aj Európsky súd pre ľudské práva v rozhodnutí zo dňa 13.12.2011 v prípade Laduna proti Slovenskej republike (sťažnosť č. 31827/02), hoci v tomto rozhodnutí išlo o návštevy. Rozsudok zdôrazňuje, že osoby vo väzbe požívajú prezumpciu neviny a mali by mať prinajmenšom rovnaké práva ako odsúdení. Európsky súd pre ľudské práva zároveň uviedol, že uložené obmedzenia musia byť nevyhnutné v záujme výkonu spravodlivosti alebo z dôvodu bezpečnosti ústavu na výkon väzby.

Odporúčania medzinárodných inštitúcií: Nutnosť alternatívy k väzbe pre tehotné ženy

Európsky výbor na zabránenie mučenia (ďalej len „CPT“) a Úrad OSN pre drogy a kriminalitu (ďalej len „UNODC“) zdôrazňujú potrebu uprednostňovať alternatívy k väzbe pre tehotné ženy. CPT vo svojich zisteniach a odporúčaní k väzneným ženám, rovnako ako pravidlo č. 64 tzv. Bangkockých pravidiel UNODC uvádzajú, že obmedzenie osobnej slobody tehotných žien (alebo žien s deťmi odkázanými na ich starostlivosť) by malo byť krajným riešením, a to len v prípadoch závažných alebo násilných trestných činov, kedy tehotná žena naďalej predstavuje nebezpečenstvo. Dôraz sa kladie aj na najlepší záujem dieťaťa a zabezpečenie vhodnej starostlivosti.

Komentáre k pravidlám UNODC poukazujú na zraniteľnosť tehotných žien vo väzení z dôvodu stigmatizácie, neskúsenosti a nedostatočného vybavenia väzníc. Zároveň pripomínajú, že 8. Kongres OSN o prevencii kriminality a o zaobchádzaní s páchatelmi vyzval na obmedzenie ukladania väzby tehotným ženám a matkám s malými deťmi.

Alternatívy k väzbe

Podľa Trestného poriadku za splnenia zákonných podmienok možno väzbu nahradiť zárukou, sľubom alebo dohľadom a uložiť primerané obmedzenia a povinnosti. Trestný poriadok stanovuje okolnosti, za ktorých je možné väzbu nahradiť jedine vtedy, ak to odôvodňujú výnimočné okolnosti prípadu.

Výnimočné okolnosti sa posudzujú z hľadiska pomerov páchatel'a (osobné a rodinné pomery, predchádzajúci život, postoj k činu) a okolností prípadu. Zohľadňuje sa tiež vek, recidíva, zdravotný stav obvineného a jeho rodiny.

Pri ich posudzovaní sa berie do úvahy aj zdravotný stav, osobitne u tehotných žien. Pri pokročilej gravidite by mala byť miera posudzovania nastavená ešte s väčšou starostlivosťou, pričom by mali byť dôkladne zvážené všetky lekárske správy, v nich uvedené názory odborníkov a zdravotné riziká pre matku a dieťa v prípade, ak sa počas

tehotenstva vyskytujú komplikácie. Vhodné je zohľadniť aj názory personálu ústavu, ktorý je s tehotnou ženou v kontakte a vie zhodnotiť jej stav a prípadné riziká väzby.

„Prioritou je zabezpečiť účel väzby, avšak ak k väzbe existuje alternatíva, súd by ju mal pri rozhodovaní o prepustení zohľadniť, najmä u zraniteľných osôb, akými sú aj tehotné ženy“ uzatvára ombudsman.